

УДК [94:355.23(477.83-25)]“18/19”

Тарас ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

*кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник відділу «Центр дослідження
українсько-польських відносин»
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID.org/0000-0001-9358-0443,
horbaczewski.taras@gmail.com
DOI: 10.33402/up.2019-12-31-49*

Микола ЛИТВИН

*доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин»
ORCID.org/0000-0003-1010-2329
lytvynmr@gmail.com
DOI: 10.33402/up.2019-12-31-49*

Андрій ЩЕГЛОВ

*кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник
Наукового центру Сухопутних військ
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
ORCID.org/0000-0002-6484-0864
shcheghlov_au@asv.gov.ua
DOI: 10.33402/up.2019-12-31-49*

**ВІЙСЬКОВІ ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ ЛЬВОВА
У XIX – ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ XX СТОЛІТЬ**

Розглянуто заснування та діяльність військових шкіл у Львові у добу Австро-Угорщини, зокрема здійснено спробу перегляду версій заснування кадетської школи у місті. В організації військової школи в Галичині були зацікавлені не лише австрійці, але й поляки, які у підготовці національних військових кадрів посилювали свої впливи у війську. На великому документальному матеріалі проаналізовано створення 1921 р. Корпусу кадетів, вишкільно-виховну працю цього навчального закладу з військовою підготовкою у міжвоєнний період XX століття. Стверджено, що у системі виховної роботи Корпусу у Львові протягом двох десятиліть застосовувалися дві системи

виховання – національна та державна. Навчальний процес поєднував дві складові: навчальну – на рівні математично-природничої гімназії та військову – на рівні курсу школи підхорунжих піхоти. Враховуючи значний об'єм фізичного виховання виконання такої програми було можливим лише за умов створення певної системи. Офіцери та вихователі намагалися популяризувати серед кадетів дотримання добрих манер, що відбувалося шляхом щоденного спілкування, спільного прийому їжі, особистого прикладу поведінки. Прослідковано кадетські акції в дні міських урочистостей та святкувань.

Передислокація та діяльність Корпусу у Львові після Першої світової війни мали сприяти утвердженню ідей польської державності на території т. зв. Малопольщі, вихованню молоді на традиціях Війська польського, зокрема польських легіонів, які воювали на Волині та Галичині в роки Першої світової війни. При цьому активно нав'язувався культ «львівських орлят», «оборонців» Львова 1918 р. Військовий вишкіл кадетів тісно поєднувався з патріотичним вихованням майбутніх захисників польської держави. Після закінчення навчання більшість кадетів обирало військову професію.

Ключові слова: Львів, Австро-Угорщина, Польща, кадетська школа, Корпус кадетів, навчальні програми, виховання, військо.

Внаслідок поділів Речі Посполитої у XVIII ст. Галичина відійшла до Габсбурзької імперії, в її складі перетворившись в Королівство Галичини та Володимирії. Статус Львова, порівняно з попереднім періодом, помітно зріс перетворившись у центр провінції, а згодом справжньої автономії вже в рамках конституційної Австро-Угорщини. У багатонаціональній та багатокультурній державі австрійська влада внутрішньо підтримувала конфлікти між окремими народностями. Адміністративні структури працювали так, що німці в Богемії утискали чехів; мадяри в Угорщині словаків, румунів, хорватів; а поляки в Галичині – українців. Австрійські німці, що домінували в уряді та війську протистояли наростанню угорських впливів завдяки підтримці консервативних сил польських аристократів Галичини¹. Натомість польські та українські сили висловлюючи свою лояльність до австрійської влади вимагали ряд поступок у питаннях національної автономії та самоврядування.

Внаслідок адміністративних змін були усунуті колишні владні посади воєводи, каштеляна, старости. У Львові містилася чимала залога австрійського гарнізону. Якщо у 1827 р. у місті розміщувалося 4,4 тис. вояків, то у 1848 р. – близько 12 тис.²

У створенні військової школи на теренах Галичини були зацікавлені в першу чергу поляки, які у підготовці національних військових кадрів посилювали свої впливи у війську, підтверджували лояльність до цісарської влади та зберігали надії на відновлення польської державності у будівництві якої необхідні були й національні військові кадри.

Своєрідною школою з організацією військових вправ та вишкілів стала школа плавання на Пелчинському ставі недалеко Цитаделі, яка була відкрита у 1820 р. за ініціативи коменданта австрійських військ Галичини, генерала кавалерії, графа

¹ Дейвіс Н. Європа. Історія. Київ: Основи, 2006. С. 854.

² Історія Львова. У трьох томах / ред. кол.: Я. Ісасевич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів: Центр Європи, 2007. Том 2. 1772 – жовтень 1918. С. 10.

Карла Фреснеля. Уроки плавання тут отримували також цивільні особи. Через велике зацікавлення львів'ян у навчанні до первісного будинку школи, спроектованого Вільгельмом Шмідтом, з роками були добудовані купальні. Взимку, коли став замерзав, тут каталися на ковзанах. Школа плавання під патронатом військової влади міста проіснувала до 1915 р., коли став було осушено³.

Військова влада міста втручалася у благодійні та освітні процеси в місті. З тогочасної періодики відомий факт відкриття закладу виховання і догляду дітей малозабезпечених батьків, за сприяння цісарського королівського першого військового комісара Шісслера, що відбулося 24 грудня 1840 р.⁴ Своєрідність діяльності даного закладу полягала у безкоштовному догляді за дітьми та малюками з трирічного віку на зразок сучасних дитячих садочків.

Однією з перших військових шкіл у Львові став заклад для вихованців полку графа Нугента⁵, про діяльність якого довідуємося зі статистичних даних про освітні заклади Львова 1840 р. Ймовірно, що до даної школи могли потрапити хлопці виключно із аристократичних родин.

Із збільшення чисельності військового гарнізону у Львові виникло питання його розміщення. З цією метою в 1839 р. розпочато будівництво казарменого комплексу по вул. Городоцькій, 4–8 (тепер № 40), який на честь правлячого в цей час цісаря отримав назву казарм Фердинанда, і який також включав збудовані поблизу магазини провіанту⁶, що впродовж наступних років використовували військові відомства різних урядів. Початково цей будинок призначався для артилеристів, а від 1845 р. тут містилися також відділи піхоти. Від 1840 р. в прилеглому до казарм будинку містилася Кадетська школа, яку було закрито у 1882 р.⁷ Підтвердженням існування тут кадетської школи стали дослідження польського історика міжвоєнного періоду Юзефа Бялині-Холодецького де автор очевидно на основі давніших документів, періодики вказує на роботу кадетської школи в будинку поблизу казарм Фердинанда по вул. Гордоцькій протягом кількох десятиліть ще до загальновідомої появи кадетської школи піхоти у Львові в 1899 р. Також Ю. Бялиня-Холодецький вважає кадетську школу піхоти збудовану поруч парку ім. Кілінського та давнього Стрийського цвинтаря в кінці XIX ст. правонаступницею тієї давнішої, що вже

³ Котлобулатова І. Військова школа плавання на Пелчинському ставі. URL: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=3046>

⁴ Nowiny Lwowskie. *Gazeta Lwowska*. Lwów, 1840. 17 grudnia. S. 922.

⁵ Dodatek nadzwyczajny do Nru. 145. *Gazety Lwowskiéj. Gazeta Lwowska*. Lwów, 1840. 8 grudnia. S. 1.

⁶ Слободянюк М. Військовий гарнізон Львова напередодні I світової війни. URL: Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0CFcQFjAL&url=http%3A%2F%2Fvijsko.milua.org%2FKuK_Lviv.pdf&ei=IRtXVaHqGMH2sgHLjoHAAQ&usg=AFQjCNGCZRD5H9XB54y17PLCL_pKbrylug&bvm=bv.93564037,d.bGg

⁷ Давній будинок казарм Фердинанда. URL: Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1370>

існувала у Львові в середині XIX ст.⁸. Очевидно, що дане питання потребує подальших наукових пошуків сучасних дослідників.

Після закриття кадетської школи у 1882 р. причини чого нез'ясовані міська влада роками вела переговори з урядом у справі саме відновлення у Львові школи кадетів. Врешті уряд дозволив створення школи за умови безкоштовного надання містом відповідних будинків. 1890 р. Президент Львова Едмунд Мохнацький підписав угоду з представниками військового міністерства щодо будівництва кадетської школи. Військово-технічна комісія міської ради запропонувала для побудови місце на Вулицьких узгір'ях, на так званих Примірках, поруч з верхньою частиною Стрийського парку. В 1899 р. за проектом архітектора Філіпа Покутинського збудовано комплекс споруд Кадетської школи, який складали чотири будівлі: головний будинок; будинок, де мешкали офіцери та викладачі школи, де також була розташована канцелярія; будинок для персоналу, разом з кухнею; шпиталь вихованців. Шкільні споруди оточував парк. Крім основних будинків існували ще й допоміжні – стайні, каретні споруди, тенісні корти та інші⁹. Урочисте відкриття школи кадетів піхоти у Львові відбулося 2 жовтня 1899 р.¹⁰

Початок зведення комплексу будівель для потреб школи пов'язують з іменем президента Львова Едмундом Мохнацьким, що погодив відповідні питання із міністерством війни у 1890 р.¹¹. Зацікавлення у відкритті школи, крім польської виявляла й українська сторона наполягаючи на двох мовах викладання, поруч з польською – українська.

Знайти необхідне фінансування у 200 тис. злотих виявилось непростим завданням. Справа зрушила з мертвої точки лише через сім років при активному клопотанні тодішнього керівництва міста¹². Та невдовзі з Відня надійшла новина, що Міністерство війни розриває умову і вимагає надання землі безкоштовно, погрожуючи, що в іншому випадку побудує школу в Будейовіцах¹³. Зрештою, питання було погоджено спільними фінансовими поступками обох сторін і школа після відповідних екзаменів прийняла перших 20 учнів у 1899–1900 навч. році¹⁴. Цікавим є факт, що Цісарська та королівська школа кадетів піхоти проіснувала тут до початку Першої світової війни та була евакуйована в 1914 р. На її місці постав польський Корпус кадетів № 1, що у 1921 р. був переведений із Лобзева (біля Кракова) до Львова¹⁵.

⁸ Białynia Cholodecki J. Z przeszłości gmachów wojskowych we Lwowie. Lwów, 1929. S. 14.

⁹ Викладачі та кадети кадетської школи. URL: http://www.lviv-info.com/photo/fotografiji_jurija_djachishina/vikladachi_ta_kadeti_kadetskoji_shkoli_1932_33rr/3-0-104

¹⁰ Котлобулатова І. Вид головного будинку кадетської школи з тильного боку. URL: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=8472>

¹¹ Kurjer Lwowski (Lwów). 1890. 9 luty. S. 5.

¹² Gazeta Lwowska (Lwów). 1897. 8 maja. S. 8.

¹³ Kurjer Lwowski (Lwów). 1897. 10 wrzesień. S. 1.

¹⁴ Руслан (Львів), 1899. 16 вересня. С. 3.

¹⁵ 110 років закладу військової освіти у Львові. URL: <http://forum.milua.org/viewtopic.php?t=8201>

Слід звернути увагу, що саме відсутність відповідних приміщень на потреби військового навчального закладу так затягнуло процес початку роботи Кадетської школи піхоти у місті, а брак фінансування започаткував тривалі дискусії міської влади та міністерства війни Австро-Угорщини про можливість перенесення школи у інше місто Галичини. Цікавим є факт, що місцева преса ніяк не згадує про відновлення роботи школи, а лише про відкриття. Питання існування кадетської школи у Львові, попередниці Цісарської та королівської школи піхоти кадетів потребує подальших наукових пошуків та підтверджень із місцевої періодики та архівних установ Австрії.

Внаслідок поразки українців в польсько-українській війні, та встановлення у місті окупаційної адміністрації постало питання про ряд кроків щодо інтеграції Галичини в складі Польщі, серед них створення у Львові кадетського корпусу (КК) в 1921 році. Мілітаризація центру Східної Галичини стала відігравати надзвичайно важливе значення як для утвердження перебування українських земель (т. зв. Східної Малопольщі) у складі Польської держави, так і протидії поширенню комунізму на захід. Тим більше, що у місті Лева уже існувала база для функціонування навчального закладу. Місцем розташування КК стали будівлі колишньої Школи кадетів піхоти, яка у період Листопадового чину 1918 р. була місцем запеклих боїв між українцями та поляками.¹⁶ На час переведення корпусу навчальний заклад у Львові уже мав доволі розвинену базу, до якої належали власний шпиталь, приміщення для персоналу, будинок коменданта школи та допоміжні будівлі: стайні, каретні сараї, спортивні об'єкти, плац¹⁷.

Навчання у КК поєднувало цивільну та військову складові. На початку існування закладу програма навчання цивільних предметів відповідала програмі V, VI і VII класів цивільних природничо-математичних гімназій. Військова підготовка була наближена до програми Шкіл підхорунжих.

На початку 1921/1922 навчального року у країні реорганізовано систему середньої освіти. Відповідно до якої термін навчання у гімназіях збільшено до 4 років. Відповідно в Корпусі збільшилося на один рік – додано VIII гімназійний клас. Тоді ж змінено підпорядкування Корпусу. Якщо раніше навчальний заклад підпорядковувався виключно Міністерству військових справ, то після реформування у педагогічно-дидактичних питаннях було встановлено підпорядкування Міністерству релігійного визнання та публічної освіти, яке здійснювало контроль над закладом через спеціально призначеного інспектора. У зв'язку з такими змінами Корпус отримав права цивільних державних гімназій. У 1922/1923 навчальному році корпус прийняв юнаків, навчання яких реорганізовано відповідало IV класу державних гімназій¹⁸.

¹⁶ Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 313. Оп. 54. Спр. 367. Донесення, протоколи, листування та ін. Документи про відкриття школи кадетів у м. Львові. Арк. 7.

¹⁷ Бураков Ю., Голик М., Івахів О., Красюк О., Ткачук П., Слободянюк М., Харук А. Нариси історії Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного: монографія. Львів: АСВ, 2015. С. 8–9.

¹⁸ Księga pamiątkowa dwudziestolecia Korpusu Kadetów Nr.1 Marszałka Józefa Piłsudskiego

У зв'язку із запровадженням нової структури освіти в державі і КК зазнав змін у 1934/1935 навчальному році. Починаючи від 1934/1935 навчального року математично-природнича гімназія була ліквідована в усіх існуючих Корпусах кадетів. Гімназію нового типу, де навчання тривало 4 роки, було сформовано виключно у КК №1 у Львові. В інших КК були створені військові ліцеї, а у КК № 1, окрім гімназії, – загальноосвітній ліцей з гуманітарним та фізико-математичним напрямками¹⁹.

Керівництво навчальним закладом здійснював комендант корпусу, що мав університетський рівень освіти та призначався безпосередньо Міністром військових справ. У підпорядкуванні коменданта перебували три відділи: навчальний – опікувався цивільною складовою навчального процесу (очолював директор наук, що був одночасно дидактичним керівником учителів корпусу); військовий – відповідав за ФВВП; адміністративний – займався життєзабезпеченням навчального закладу: матеріальним господарством, житлом, грошовим та харчовим забезпеченням (очолював квартирмейстер, що мав права та сферу діяльності подібну до полків піхоти).

Керівником військового відділу був командир навчального батальйону у званні штабного офіцера, який керував військовою підготовкою та був одночасно заступником коменданта корпусу, йому підпорядковувались офіцери-вихователі, командири кадетських рот і взводів.

До складу управління КК також входив головний лікар, який відповідав за стан здоров'я кадетів, дотримання гігієни. Йому підпорядковувався лікар та санітарний персонал корпусу. Душпастирські обов'язки у корпусі виконував капелан, який також був викладачем релігії (богослов'я)²⁰.

З огляду на військовий характер навчального закладу всі кадети становили навчальний батальйон, який поділено на роти. Кожна рота відповідала певному року навчання кадета. Вона розподілялася на взводи, до складу яких входили до 40 кадетів. На чолі роти перебував командир роти, якому допомагали офіцери-вихователі²¹.

До Корпусів Кадетів зараховувалися виключно діти громадян Польської Республіки, що мали відповідну освіту добре розвинені фізично та здатні до майбутньої військової служби. Вступники складали іспит, який відповідав програмі 1–3 класів природничо-математичної гімназії, проходили огляд психолога та медичної комісії, яка визначала їх придатність до навчання. До комісії входили: комендант корпусу,

we Lwowie (1918–1938). Część ogólna. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1. 1939. S. 16, 57–58; Lisowski W. Polskie korpusy kadetów 1765–1956. Z dziejów wychowania. S. 199.

¹⁹ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie: Rzecz informacyjna o celach, ideałach i tradycji Korpusu Kadetów Nr. 1, o nauczaniu i wychowaniu oraz o życiu wewnętrznym / oprac. Ostowski Stanisław. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1935. S. 7.

²⁰ Ibidem. S. 8–9; Dziesięciolecie wojsk VI. Okręgu korpusu. *Leopolis*. 1928. Nr. V. S. 65.

²¹ Lisowski W. Polskie korpusy kadetów 1765–1956. Z dziejów wychowania. S. 190; Wyjątki ze «Statutu Korpusu Kadetów» (Dz. Rozk. Nr. 33/22) z uwzględnieniem późniejszych zmian. *Polskie Korpusy Kadetów*. Warszawa: Tow. Przyjaciół Polskich Korpusów Kadetów, 1923. S. 96.

інспектор стройової підготовки, головний лікар та керівник фізичного виховання²². Колишній кадет, польський адвокат Леслав Мичковський, що навчався у КК у другій половині 30-х років XX століття, пригадував: «Батьки вирішили віддати мене до КК №1 імені Юзефа Пілсудського у Львові, що мало зміцнити мою дисципліну. Однак вступ до тієї школи становив великі труднощі. Першість вступу мали діти офіцерів... Не пам'ятаю якою була друга категорія кандидатів (хіба-що діти бувших військових), а я належав до третьої, останньої категорії, тобто дітей так званої цивільбанди. Конкуренція була вбивчою, на 15 місць було 150 кандидатів – відмовляли дев'ятьом на одного прийнятого. Однак до тих змагань я був добре підготований... Окрім результатів вступного екзамену дирекція Школи кадетів зважала на критерії, які ми називали «походженням». Зараховано мені в позитив військову службу батька (старший лейтенант резерву Польського війська) та заслуги дідуся (генерал бригади, кавалер ордену «Virtuti Militari»). Радість моя була величезною, коли оголосили результати і я знайшов своє прізвище у списку зарахованих»²³.

Навчання у Корпусі було платним та залежало від рівня інфляції. Оплата вносилася двічі на рік – 1 листопада та 1 березня. Діти-сироти офіцерів неофіцерського складу Польського війська та діти військовослужбовців-інвалідів за умови задовільного навчання та добрих результатів фізичної підготовки звільнялися від плати. Усі інші кадети, за умови доброго навчання та добрих результатів фізичної підготовки могли клопотати про повну або часткову відміну оплати (25, 50 або 75 відсотків у залежності від заможності батьків та сімейної ситуації). Однак, кількість кадетів, що звільнені від оплати, не могла перевищувати половини учнів²⁴. Для прикладу, у 1927/1928 навчальному році з 372 учнів, що навчались у корпусі, повну оплату внесло 120 осіб, половину оплати – 56 кадетів, було звільнено від оплати 196 вихованців навчального закладу²⁵.

Після закінчення навчання більшість кадетів обирало військову професію. Кількість осіб, які навчались у КК №1, залежала від самих етапів розвитку навчального закладу. У 1920/1921 навчальному році корпус нараховував 191 учня – максимальну кількість, яка могла навчатися в умовах лобозовської навчальної бази. Після перенесення до Львова почалася планомірна підготовка кадетів, з'явилися додаткові роки навчання. Тут спостерігається різке збільшення кількості кадетів – до 377. На цьому рівні кількість вихованців утримується до 1933/1934 навчального року – року наступних реформ у системі шкільництва. Варто зауважити, що збільшення кількості кадетів спричинило не лише збільшення терміну навчання до шести років, а й закриття в інших корпусах кадетів природничо-математичних гімназій. Отже, бажаючих здобувати освіту у львівському КК побільшало. Навчальний заклад

²² Wyjątki ze «Statutu Korpusu Kadetów» (Dz. Rozk. Nr. 33/22) z uwzględnieniem późniejszych zmian. Polskie Korpusy Kadetów. S. 96.

²³ Myczkowski L. Byłem lwowskim kadetem... Palestra. Pismo adwokatury polskiej. Warszawa: Naczelna Rada Adwokacka, 2007. № 1–2. S. 391.

²⁴ Wyjątki ze «Statutu Korpusu Kadetów» (Dz. Rozk. Nr. 33/22) z uwzględnieniem późniejszych zmian. Polskie Korpusy Kadetów. S. 96.

²⁵ Sprawozdanie szkolne za rok 1927/28. Lwów: Korpus kadetów №1 we Lwowie, 1928. 36 s.

у місті Лева, який значно поліпшив умови навчання – отримав новий навчальний корпус, спортивну базу, додаткові приміщення.

Отже, КК №1 у Львові був складовою системи підготовки молоді у кадетських корпусах, яка виникла відповідаючи потребам часу та була покликана забезпечити виховання і підготовку молоді до подальшої військової служби. За час свого існування Львівський кадетський корпус пройшов етапи становлення та розвитку, неодноразово був реформований з огляду на зміни у системі середньої освіти. Незважаючи на складність вступу та специфічні умови навчання навчальний заклад користувався популярністю серед молоді та досягнув помітних результатів у її підготовці.

Вихованці Корпусу постійно проживали в інтернаті. Вони не були військово-вослужбовцями, однак їх життя у корпусі було максимально наближеним до життя військовиків. Колишній кадет Зенон Малік ось як пригадує організацію навчання у КК № 1 у Львові: «Усе відбувається як у кожній школі, можливо дисципліна є дещо сильнішою... Вранці підйом, зарядка, сніданок. Потім лекції, хвилька вільного часу і обід, після якого наступала пора самостійного навчання. Врешті-решт кінець дня і сон. Часом вночі організовували нам якусь тривогу. І, звичайно, відбувалися тренування на місцевості, на стрільбищі чи в полі...»²⁶.

Навчальна програма корпусу поєднувала цивільне та військове навчання. З 1922/1923 навчального року в корпусі існувала програма навчання, яка з невеликими змінами застосовувалася аж до 1938 року. Водночас поєднання двох напрямів підготовки змушувало педагогів шукати постійно вдосконалювати навчальний процес.

Загальноосвітні предмети вивчалися у передобідній час. На їх засвоєння після полудня відводилося дві години. У вільні від військової підготовки дні вивчалися обов'язкові предмети – декламування, латинська мова (для останнього року навчання)²⁷.

Протягом усього періоду навчання вивчалися польська мова, історія, природознавство, математика, малювання, спів та музика, відбувалися заняття з фізичних вправ. Особлива увага відводилася іноземній мові, котру кадети обирали за власним бажанням з-поміж французької та німецької. Другу мову вони могли опановувати у позанавчальний час протягом перших трьох років. Вивчення фізики та хімії поєднувалось на 3 році навчання. Значний об'єм знань із фізики кадети отримували протягом двох останніх років перебування у КК.

Військова підготовка була наближена до програми школи підхорунжих піхоти. Вона включала в себе фізичний розвиток вихованців, щоб підготувати організм до перенесення труднощів військового життя; базову підготовку в об'ємі під-офіцера піхоти; вироблення почуття патріотизму, що виражається у жертвовності в ім'я вітчизни; вироблення волі, обов'язку та дисципліни; розвиток любові до військової професії. Військові предмети корелювалися із загальноосвітніми.

²⁶ Z kadetami II RP Zenonem Malikiem i Stanisławem Kostkiewiczem rozmawiają Janusz M. Paluch i Andrzej Chlipalski. S. 19.

²⁷ Dziesięciolecie wojsk VI. Okręgu korpusu. *Leopolis*. 1928. Nr. VI. S. 65; Korpus Kadetów Nr. 1 w dziesiątą rocznicę III-go Powstania Śląskiego. Lwów: nakładem Korpusu kadetów Nr. 1, 1951. S. 101.

Наприклад, історія була тісно переплетена відомостями з військової історії, топографія пов'язана з географією, під час занять з хімії кадети отримували знання про вибухові матеріали, гази, що застосовуються у військовій справі, під час занять з фізики та математики учні ознайомлювались з основами балістики та зв'язку. Програма навчання військовій справі змінювалась відповідно до програми навчання у школах підхорунжих. Аналіз цієї програми та її кореляція з програмою шкіл підхорунжих систематично здійснювалась шляхом інспекцій навчального закладу генеральними інспекторами армії та інспекторами військових шкіл²⁸. Варто зазначити, що починаючи з 1935/1936 навчального року об'єм знань, який отримували вихованці КК був скорочений до дисципліни середніх шкіл «Військова підготовка». Відтоді більша увага в корпусі зверталася на вивчення загальноосвітніх предметів та фізичну підготовку, з військових предметів залишилися бойова підготовка та топографія, стрілецька підготовка та наука про зброю, внутрішня служба та стройова підготовка.

На початках, у 1919/1920 навчальному році до курсу військової підготовки входили: військова історія та військова географія, польова служба, навчання бою, стройова підготовка, фехтування, внутрішня служба, гренадерська підготовка, служба зв'язку, артилерійська підготовка, топографія, вивчення зброї та гігієна. Заняття з військових дисциплін відбувалися у післяобідній час²⁹.

До 1931 року навчання військовій справі у всіх корпусах хоч і проводилось за програмою затвердженою Міністерством військових справ, однак розподіл навчального матеріалу за роками навчання коригувався комендантами корпусів. Найбільше навантаження у вивченні військової справи отримували кадети трьох останніх років навчання. Для 2-го року навчання передбачалося три навчальні години військових дисциплін на тиждень, для 3-го та 4-го – 5, а для 6-го – 6 годин. Заняття з військової підготовки проводились у післяобідній час. У 1931 році у КК № 1 була розроблена та апробована нова програма військової підготовки. Вона відрізнялася від попередньої тим, що навчальний матеріал був розподілений на всі 5 років навчання, також передбачалося проведення літнього табору для вихованців корпусу усіх років навчання. Навчанню військовим дисциплінам присвячувався один день на тиждень, в ході якого цивільні не вивчалися. Програму затверджувало керівництво усіх навчальних закладів кадетського типу, що може свідчити про лідерство КК № 1 у Львові серед подібних закладів³⁰.

До нової програми входили такі предмети: бойова підготовка, стрілецька підготовка, фізична підготовка, топографія, наука про зброю, захист від газів, гренадерська підготовка, бій багнетом, служба зв'язку, піонерська (інженерна) підготовка, стройова підготовка, наука служби, артилерійська підготовка.

Умови для проведення занять з військової підготовки на терені корпусу значно покращились на початку 30-х років. У 1931 р. на території закладу збудовано

²⁸ Lisowski W. Polskie korpusy kadetów 1765–1956. Z dziejów wychowania. Warszawa, 1982. S. 202, 235.

²⁹ Ibidem. S. 194–195.

³⁰ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego. W piętnastym roku istnienia Cz. I–II. wów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1933. S. 47–48.

власний тир з чотирма напрямками для стрільби, що давав можливість удосконалювати майстерність стрільби з дрібнокаліберної зброї. У новому навчальному корпусі, який був переданий в експлуатацію у 1932 році, обладнано військовий кабінет, у якому містилися зразки озброєння та проводилися навчальні заняття. Значним покращенням матеріальної бази стало придбання у 1931 році 35 комплектів польових наметів³¹.

Практичні заняття з військових дисциплін проводилися на терені закладу, на прилеглих до нього луках або ж на галявинах поблизу стадіону спортивного клубу «Погонь». Матеріальна база корпусу не дозволяла проводити заняття зі стрільбою з бойової зброї. Заняття з кидання гранат проводилися в гарнізонному приміщенні на Замарстинові, а стрільба бойовими набоями – у гарнізонному тирі на Клепарові³².

Фізичне виховання поєднувалося з військовою підготовкою. Організатором та відповідальним за фізичне виховання у Корпусі був офіцер – керівник фізичного виховання, який у співпраці з головним лікарем корпусу дбав про здоров'я кадетів.

Сучасні дослідники історії фізичного виховання, аналізуючи систему фізичного виховання у львівському кадетському корпусі у 1923/1924 роках, відзначають системний розподіл дисциплін за роками навчання. Під час першого та другого років навчання проводилися ігри та забави, заняття з гімнастики, спортивних вправ, тобто прищеплювалося бажання до систематичних занять з фізичної підготовки, створювалася база основних рухомих навичок, розвивалися основні фізичні якості. Протягом наступних років навчання посередництвом таких дисциплін як бій багнетом, фехтування формувалися військово-прикладні навички, які ставали базою спеціальної фізичної підготовки³³.

Ось як пригадує організацію фізичного виховання колишній львівський кадет Вітольд Дрош: «В перших роках свого існування, які, зрештою, були роками організації та становлення Корпусу, фізичне виховання обмежувалося програмними заняттями та щоденною ранковою гімнастикою. Брак стадіону та відповідного спортивного обладнання унеможливлювали заняття кадетів спортом у всій його розмаїтості. Із плином часу фізична підготовка вихованців Корпусу зростає у швидкому темпі. Завдяки старанням керівника фізичного виховання старшого лейтенанта Гутрого, у 1924 році збудовано стадіон, щоправда мініатюрний, який однак сильно впливав на підвищення класу наших вихованців»³⁴.

Спершу фізичному вихованню присвячувалося 2 години на тиждень (насамперед гімнастиці), у вільний час проводилися спортивні ігри та забави – футбол, катання на велосипедах, фехтування та верхова їзда. З 1926 року в навчальному закладі запроваджено ранкову гімнастику, легку атлетику та теніс. Однак брак

³¹ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego. W piętnastym roku istnienia Cz. I–II. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1933. S. 48.

³² Popiel A. Korpus Kadetów Nr 1: 1918–1939. Katowice; Warszawa: «Śląsk», 2003. S. 15.

³³ Афонін В., Єна М., Лойко О., Романчук С. Історичні аспекти формування й розвитку системи фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту в польському Корпусі кадетів № 1 імені Йозефа Пілсудського в період 1921–1939 рр. *Молода спортивна наука України*. Київ, 2013. Т.2. С. 6–9.

³⁴ Korpus Kadetów Nr. 1 w dziesiątą rocznicę III-go Powstania Śląskiego. S. 105.

відповідного обладнання та матеріальної бази не дозволяв досягти взірцевого рівня фізичного виховання. Поворотним у цій галузі став 1929/1930 навчальний рік, коли почалася масштабна розбудова навчального закладу. Невелике місце, яке служило кадетам за плац стройової підготовки, переобладнали на спортивний стадіон³⁵.

У зимовий період організовувалися лижні екскурсії в Карпати, здебільшого до Славського (1929, 1931, 1932, 1938, 1939). Кадет Болеслав Мирляк так описує екскурсію: «Одним з променів, що освітлював монотонність нашого життя була екскурсія до Славського... Ми зішли повністю екіпровані на загальний збір перед головним будинком. Звідти, четвірками, з лижами на плечах, марширували ми на залізничний вокзал, де з нами попрощався комендант Корпусу полковник Відацькі... Співаючи і сміючись доїхали до станції... Наступного дня рано, після спільної молитви та сніданку, вирушили на Тростяні, який був першим етапом нашої екскурсії... Після двох годин ми були на вершині посеред вкритих снігом дерев... Змагання зі швидкісного спуску виграв кадет Дзеньчоловські, другим був Мирляк, а третім Каняк, усі з 4-ї роти... Після обіду ми мали вільний час та тренувалися на ближніх пагорбах... Наступного дня ми вибрались на Ілжу... Увечері організували танці...»³⁶.

Спортивний гурток виник одним із перших у навчальному закладі. У 20-х роках він існував з перервами, а від 1930/1931 навчального року – постійно. У 1930/1931 навчальному році спортивний гурток обіймав такі секції: тенісу, пінг-понгу, фехтування, боксу, спортивних ігор. Взимку організовувалися спортивні змагання з бігу на лижах та лижні екскурсії. Водночас готувалися інструктори та помічники інструкторів з фізичного виховання³⁷.

У навчальному закладі часто проводилися змагання з різних видів спорту, кадети брали участь у змаганнях, що проводилися у Львові. Для прикладу, у 1927/1928 навчальному році серед вихованців проведено індивідуальні змагання з легкої атлетики, під час яких у різних дисциплінах (брали участь 84 кадети), змагання між 4 та 5 роками навчання, змагання з фехтування (шабля, шпага та флорет, взяли участь 34 кадети), змагання з штурмування та стрільби у складі 6 відділень (найстарші роти), чемпіонати КК № 1 зі стрільби з малокаліберної зброї, футболу (тривав цілий навчальний рік поміж трьома найстаршими роками навчання). У травні 1928 року кадети брали участь в Академії фехтування та боксу, де окрім львівських спортсменів виступали представники варшавських спортивних шкіл³⁸.

Отже, навчальний процес КК № 1 у Львові поєднував дві складові: навчальну – на рівні математично-природничої гімназії та військову – на рівні курсу школи підхорунжих піхоти. Враховуючи значний об'єм фізичного виховання виконання такої програми було можливим лише за умов створення певної системи. Така

³⁵ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego. W piętnastym roku istnienia Cz. I–II. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1933. S. 51–52.

³⁶ Orleń. 1929. № 1. S. 12–13.

³⁷ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego. W piętnastym roku istnienia Cz. I–II. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1933. S. 35.

³⁸ Sprawozdanie szkolne za rok 1927/28. Lwów: Korpus kadetów №1 we Lwowie, 1928. S. 12.

система була створена та постійно змінювалась, відповідаючи потребам навчального закладу та його вихованцям.

У 1931 році педагогічний колектив, спільно з офіцерським корпусом навчального закладу упорядкував методичний посібник, у якому визначив шляхи морального впливу на кадетів, беручи до уваги потребу формування державного ідеалу. Основними з них були: загальне формування характеру кадетів та вироблення у них сили волі; детальне роз'яснення кадетам сутності державного ідеалу та шляхів запровадження його до життя; практична підготовка до майбутньої праці в ході поступового втілення в життя державного ідеалу.

У цьому ж документі визначалися складові виховання: релігійне, культурне, патріотичне, суспільне, таке, що спирається на фізичне та моральне здоров'я, самонавчання та цілей: боротьба з легковажністю та безпідставною пристрасністю в ім'я розуму та совісті, які опираються на догматику та етику; потреба послуху, що ґрунтується на релігійних засадах, не сліпого, а лише такого, що опирається на культ усвідомленого авторитету; формування у кадетів любові до природи, т культурних і духовних надбань свого народу; культ народних традицій, свят та пам'яток, зокрема свят школи та свят пам'яті полеглих в боях кадетів; опанування засадою, що головним є не особисті потреби, а «*salut rei publicae suprema lex*» (благо республіки – вищий закон), тобто повага до влади, установ та інституцій Речі Посполитої; зміцнення природних національних переваг, таких як передусім запал, відвага, щирість, з одночасним викорінюванням національних вад, передусім браку витривалості, ліні, хворобливого сентименталізму та авантюризму; виховання поваги до людської праці та до людей праці; вироблення в кадетів дружби та солідарності з добром, любові до правди, гідної поведінки в школі і поза школою, доброго впливу на оточення, серед якого знаходяться, ощадливості, уникнення надмірності в побуті, одязі та інших нешляхетних звичок; ініціювання та участь у громадських акціях, заохочення до суспільної жертвовності; робота кадетів з молодшими колегами, лекції та гуртки; вимога дотримання правил гігієни; організація спортивних заходів, розваг та забав, з участю у них вихователів; боротьба з алкоголізмом та палінням, як з проявом слабкої волі, а також з іншими шкідливими звичками; спротив виникненню нових шкідливих звичок, нетерпіння брехні та утаємничення, як проявів слабкості; усунення умов, які уможлиблюють та сприяють виникненню проявів брехні серед учнів; звертання уваги на ставлення молоді до їх родин, здійснення впливу у цьому напрямі; заохочення до виконання порад, вплив на амбіційність та сили волі; базування дисципліни на ідейних переконаннях; з метою вироблення енергії у хлопців – організація здорової конкуренції між ними; з метою вироблення у кадетів солідарної співпраці – організація здорової конкуренції між класами; в міру можливостей доручення окремим кадетам виконання важчих самостійних завдань, які вимагають значного контролю над собою; обговорення з учнями практичних шляхів до вироблення волі, полегшення їм висловлювання думок з цього приводу, надання певних порад та підказок; вироблення почуття необхідності розмежування дружби в доброму розумінні від фальшивого її значення (приховування негідних вчинків друзів); протидія виникненню непорозумінь між кадетами, а у разі виникнення – прагнення розв'язати їх без застосування покарань, лише на підставі взаєморозуміння; заохочення кадетів до взаємної та безкорисливої

допомоги в навчанні; виховання самоосвіти і самовиховання, в тому числі – за допомогою старших кадетів; уникнення переобтяження навчальним матеріалом, з одночасною вимогою до повного його опанування; боротьба з дріб'язковістю та поверховістю знань у кадетів за допомогою примусу до опрацювання та виконання завдань; надання свободи під час вільного часу та вимагання навчальної дисципліни; звернення уваги навіть на такі дрібниці, як чистота зошитів, виразне письмо, змістовні та короткі відповіді, зовнішня постава кадета; уникнення непотрібних та безпідставних розпоряджень і наказів, детальний контроль за виконанням кожного розпорядження та наказу; вимога точного розрахунку часу у всіх видах праці, турбота про найбільш можливу економію часу; вироблення звички у кадетів до виконання обов'язків без нагляду; обговорення під час лекцій, у розмовах суті державницького ідеалу; ініціювання з лекцій, під час яких здійснювалося б планування майбутньої праці щодо втілення у життя державницького ідеалу та ін.³⁹ Головним чинником виховання юнаків було їхнє кадетське середовище навчального процесу у закладі. Колишній комендант КК у Львові у 1938/1939 н. р. підполковник Станіслав Данилюк зауважив: «Спосіб життя у КК, як засіб вироблення потрібних рис характеру, повинен забезпечити їх вироблення не сьогодні, а у майбутньому. Не залежить нам на тому щоб людину змінити одразу ..., але на тому щоб сформувати її психологію, щоб в майбутньому чинила так, як нам потрібно»⁴⁰.

У Львівському КК широко застосовувалися групові форми виховної роботи. Зокрема популярним було об'єднання кадетів навколо світлиці (ств. 1924 р.), яка мала урізноманітнити дозвілля у Корпусі. У своїй діяльності організатори світлиці керувалися спеціальним статутом, затвердженим керівництвом Корпусу. Щороку обирались управління світлиці, до складу якого входили голова, секретар, скарбник, десять членів правління (по два з кожного року навчання) та керівники курсантських гуртків. Світлиця мала бібліотеку, читальну залу, кіно та театр, ігрову кімнату.

Спершу відчувався брак потрібних приміщень для ведення виховної роботи – за світлицю служило приміщення середнього розміру з прилеглою кімнаткою на першому поверсі, у якій члени артистичного гуртка звели постійну сцену, облаштували декорації. Згодом у світлиці з'явилося фортепіано, більярд, комплекти шахів, доміно, пінг-понг та інші ігри. У 1926 році коштом світлиці передплачено шість щоденних та 10 періодичних видань наукового, літературного та спортивного характеру: «Ілюстрований тижневик», «Світ», «Спорт», «Стадіон», «Іскри», «Польська Америка», «Природник», «Польська мова», «Illustration» (англійською), «Fliegendeblätter» (німецькою). У 1933 році кількість передплачених видань збільшено до 38 (загальна кількість примірників – 67). Постійно поповнювалася бібліотека фахової літератури. У 1932 році внаслідок побудови додаткових приміщень

³⁹ Korpus Kadetów Nr. 1 w dziesiątą rocznicę III-go Powstania Śląskiego. S. 98–100.

⁴⁰ Księga pamiątkowa dwudziestolecia Korpusu Kadetów Nr.1 Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie (1918–1938). Część ogólna. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr.1, 1939. S. 34.

кадети навчальних рот отримали окремі світлиці. З того часу зникає управління світлиць, які підпорядковуються керівництву навчальних підрозділів⁴¹.

Кадетська молодь, що мала потяг до сцени, громадилася в гуртках драматичному та декламування, влаштовували вистави у навчальному закладі, організовувала демонстрації фільмів. У 1929 році світлиця отримала музичні інструменти для власного джаз-бенду, а наступного року – духові інструменти для оркестру. Існував також шаховий гурток.

Виховання та вплив мала і газета навчального закладу «Орлята», перший номер якого побачив світ 19 березня 1928 року. Видання виходило 3–4 рази на рік (до 1939 р.) та відображало ідеали, прагнення та захоплення кадетів. Часопис «Орлята» видавався до 1939 року. Всього у КК Львова були підготовані та вийшли друком понад 45 номерів. Окрім відомостей про традиції війська та кадетських шкіл, результатів навчальної діяльності, спортивного та культурного життя кадетів і т. ін. видання містило також хроніку школи. До випусків видання прилучалися члени літературного та фотографічного гуртків, які становили редакційну колегію, збирали інформацію у кадетському середовищі⁴². Редакційна колегія «Орлят» проводила літературні конкурси та друкувала твори. У 1928 р. в такому конкурсі брали участь 72 кадети, 7 з яких отримали першу нагороду, а 5 – другу нагороду конкурсу⁴³.

Звичними були індивідуальні форми організації виховання, зокрема так звані «погаданки» – лекції популярного характеру на різні теми, які проводились офіцерами-вихователями. Окрім таких «програмних» лекцій, також організовувались індивідуальні та фронтальні бесіди у невимушеній атмосфері під час вільного часу кадетів здебільшого у кадетських світлицях⁴⁴.

Офіцери та вихователі намагалися популяризувати серед кадетів дотримання добрих манер. Це відбувалося шляхом щоденного спілкування, спільним прийомом їжі, особистому прикладі поведінки. Приклад однієї з бесід наводив у спогадах кадет А. Попель: «У роті, де я навчався, лекції доброго виховання провадив командир капітан В. Стемпень. Він робив із світлиці «вітальню» з розставленими у різних місцях стільцями, на яких видніли написи: «господиня, 30 років», «бабця, 65 років», «господар, 40 років», «дівчина, 18 років», «якийсь чоловік, 50 років», «офіцер у званні капітана», «невідома жінка, 40 років». Потрібно було ввійти до «вітальні», зупинитися біля дверей, поклонитися присутнім та привітатися з ними у порядку, який відповідає вимогам добрих манер»⁴⁵.

Зважаючи на історичні події в навчальному закладі відзначалися річниця битв (під Віднем 1683 р., Оливою 1627 р., Варшавської битви 1920 р., повстань (листопадового 1830–1831 рр., січневого 1863–1864 рр.), набуття доступу до моря, утворення польської держави після Першої світової війни (11 листопада 1918 р.),

⁴¹ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego. W piętnastym roku istnienia Cz. I–II. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1933. –S. 23-27.

⁴² Orleń. 1928. № 1. S. 18.

⁴³ Orleń. 1928. № 3. S. 21.

⁴⁴ Korpus Kadetów Nr. 1 w dziesiątą rocznicę III-go Powstania Śląskiego. S. 98.

⁴⁵ Popiel A. Korpus Kadetów Nr 1: 1918–1939. S. 16.

ухвалення конституції (3 травня 1791 р.) та ін. Не можливо оминати увагою масові заходи пов'язані з культом особи Юзефа Пілсудського – святкувалися усі річниці, пов'язані з його особою⁴⁶.

Урочисто відзначалося Свято КК № 1, приурочене боям поблизу гори святої Анни під час III Сілезького повстання 21 травня 1920 р. встановлено наказом Міністра військових справ 1930 р.⁴⁷ Цей день був вибраний не випадково. Він пов'язаний з бойовими традиціями львівського КК. У повстанні брала участь велика кількість кадетів, шість з яких загинуло. Програму проведення цього свята 1931 р. подав часопис «Орлята». Свято тривало три дні та проводилось у вигляді спортивних змагань, у яких брали участь представники з усіх кадетських корпусів, а також Шльонська та Віленського краю. Водночас відбувалися урочисті шикування перед пам'ятником та вшануванням полеглих у боях. У цей день корпус відвідували випускники, батьки та члени Товариства друзів навчального закладу, Товариства Шльонських повстанців. 24 травня 1931 р. під час Свята КК № 1 проведено польове богослужіння, яке транслювали усі станції Польського радіо⁴⁸.

Кадетський батальйон брав участь у парадах, які проводилися в місті Лева. Перша кадетська «дефіляда» відбулася у Львові 3 травня 1921 р. Відтоді кадетський розрахунок став учасником подібних заходів, здебільшого на День конституції 3 травня, та День незалежності 11 листопада. Колишній львівський кадет Єжи Подонівський пригадував: «11 листопада. Старші роти брали участь у параді на честь Дня незалежності на Маріяцькій площі, а наша рота шикувалася для проведення ритуалу присяги. Після парад у місті командувач округу прибув до корпусу щоб взяти участь у нашій церемонії»⁴⁹. Навчальний заклад мав власну роту почесної варти, яка брала участь у різноманітних військових церемоніях. Її представники несли почесну варту 1–2 листопада на Могилі повстанців на Личаківському цвинтарі та біля пам'ятника полеглим кадетам на території закладу⁵⁰.

КК №1 у Львові мав власні бойові традиції, на які активно використовував викладацький склад у виховному процесі. Власне історія українсько-польського протистояння у Львові 1918 року стала наочним джерелом для ідеологічного виховання. Це стосується і комплексу будівель навчального закладу. Як відомо 1918 року, під час Першолистопадового повстання українців, поляки, з-поміж іншого, обороняли ділянку «Кадетська школа». Ось як згадуються ці бої в «Інформаційному бюлетені про цілі, ідеали та традиції КК №1»: «Тут, під час польсько-українських боїв за Львів, відбувалася героїчна боротьба на «відтинку «кадетська школа». Кров молоді рясно зросила це місце, а будинок отримав бойове хрещення та вцілів, хоч і був пошкоджений гранатами та кулями гвинтівок. Говорить нам про це хрест

⁴⁶ Juško E. Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego w okresie II Rzeczypospolitej. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*. 2011. T. 18. N 1. S. 51.

⁴⁷ Wodzyński J. Łodygowski K. *Księga pamięci kadetów II Rzeczypospolitej*. S. 16.

⁴⁸ Орлята. 1931. № 2. S. 38.

⁴⁹ Wspomnienia i zyciorysy kadetów II Rzeczypospolitej. T. 2. S. 170.

⁵⁰ Popiel A. *Korpus Kadetów Nr 1: 1918–1939*. S. 51–73.

Оборони Львова, що вмурований на бічній стіні головного будинку від вулиці Кадетської»⁵¹.

Ідеологи державного виховання відводили важливе значення релігії у виховному процесі. Це стосувалося Львівського КК, в якому працював капелан, що одночасно був викладачем богослов'я. Цю дисципліну львівські кадети вивчали у обсязі двох навчальних годин на тиждень протягом всього періоду навчання у закладі. Однак задоволенню релігійних потреб юнаків перешкоджала відсутність власної каплиці. Кадети на недільні богослужіння ходили до гарнізонного римо-католицького храму у центрі міста. Приміщення, яке називалося каплицею насправді було гімнастичною залю, у якій, за потреби, відбувалися богослужіння. Частково ця проблема була вирішена у 1934 р., після введення в експлуатацію нового навчального корпусу, в актовій залі якого в глибині сцени розміщено вівтар. Однак, за потреби, цей вівтар міг бути зібраний та перенесений, а саме приміщення використовувалася як зала для танцю, перегляду кінофільмів, театральних вистав, а за поганої погоди – як гімнастична зала. Корпус отримав повноцінну каплицю у 1937 р., коли до аудиторії старої будівлі добудовано абсиду, в якій розміщувався вівтар⁵². Таким чином, кадети отримали приміщення виключно для релігійних потреб. Окрім служб у неділю та свята, до обов'язкових релігійних практик у корпусі також належали ранкова та вечірня молитви, сповіді та причастя.

Зрозуміло, що більшість кадетів були римо-католиками. Для прикладу, у 1922/1923 навчальному році з 382 кадетів, що навчалися в корпусі, 378 були католиками, лише двоє – греко-католиками та ще двоє були протестантами⁵³. Подібну ситуацію спостерігаємо і в 1927/1928 навчальному році – з 372 кадетів, що навчалися у корпусі, 365 мали католицьке віросповідання, 6 сповідували протестантизм та 1 кадет був православним⁵⁴. Цей факт наводить на думку, що українській молоді, з огляду на останні воєнні протистояння та прагнення українців до самостійності, фактично заборонялося вступати до КК у Львові. Учням корпусу надавалася певна свобода у виборі віросповідання та відвідування церкви. Єдиним випадком, коли, згідно з правилами, що побутували тоді у війську, військовик не міг бути звільнений від участі у богослужінні, було богослужіння, а відтак, військовий парад. У такий спосіб організовувалася переважна більшість урочистостей закладу⁵⁵.

⁵¹ Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie: Rzecz informacyjna o celach, ideałach i tradycji Korpusu Kadetów Nr. 1 o nauczaniu i wychowaniu oraz o życiu wewnętrznym. S. 12–13.

⁵² Sprawozdanie komitetu przebudowy kaplicy pod wezwaniem św. St. Kostki w Korpusie Kadetów Nr. 1 marszałka Józefa Piłsudskiego z działalności za czas od 5.IV. 1935 r. do 13.XI. 1937 r. Lwów, 1937. 24 s.

⁵³ Polskie Korpusy Kadetów. Warszawa, Tow. Przyjaciół Polskich Korpusów Kadetów. 1923. S. 41–42.

⁵⁴ Sprawozdanie szkolne za rok 1927/28. Lwów: Korpus kadetów №1 we Lwowie, 1928. S. 24.

⁵⁵ Przybłski M. Duszpasterstwo księży diecezjalnych oraz kapelanów wojskowych w latach 1919–1939 na terenie Okręgu Korpusu nr VII. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2014. S. 46.

Отже, у системі виховної роботи Корпусу у Львові протягом більш ніж 20-ти років існування застосовувались дві системи виховання – національна та державна.

Передислокація та діяльність Корпусу у Львові мали сприяти утвердженню ідей польської державності на території т. зв. Малопольщі, вихованню молоді на традиціях Війська польського, зокрема польських легіонів, які воювали на Волині та Галичині в роки Першої світової війни. При цьому активно нав'язувався міф про «львівських орлят», «оборонців» Львова 1918 р. У зв'язку з цим військовий вишкіл кадетів тісно поєднувався з патріотичним вихованням майбутніх захисників Польської держави.

REFERENCES

Afonin, V., Yena, M., Loiko, O., Romanchuk, S. (2013). Istorychni aspekty formuvannia y rozvytku systemy fizychnoho vykhovannia, spetsialnoi fizychnoi pidhotovky i sportu v polskomu Korpusi kadetiv № 1 imeni Yozefa Pilsudskoho v period 1921–1939 rr. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*. (Vol. 2). Kyiv, 6-9 [in Ukrainian].

Białynia Cholodeck, J. (1929). *Z przeszłości gmachów wojskowych we Lwowie*. Lwów [in Poland].

Burakov, Yu., Holyk, M., Ivakhiv, O., Krasiuk, O., Tkachuk, P., Slobodianiuk, M., Kharuk, A. (2015). Narysy istorii Akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho: monohrafiia. Lviv: ASV, 8-9 [in Ukrainian].

Vikladachi ta kadety kadetskoï shkoli. Retrieved from: http://www.lviv-info.com/photo/fotografiji_jurija_djachishina/vikladachi_ta_kadeti_kadetskoji_shkoli_1932_33rr/3-0-104 [in Ukrainian].

Gazeta Lwowska. 1897, Maja 8 [in Poland].

Davniy budinok kazarm Ferdinanda. Retrieved from: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=1370> [in Ukrainian].

Deyvis, N. (2006). *Evropa. Istorïya*. Kyiv: Osnova [in Ukrainian].

Dodatek nadzwyczajny do Nru. 145. Gazety Lwowskiéj. (1840, Grudnia 8). *Gazeta Lwowska*. Lwów [in Poland].

Isaevich, Ya. (2007). *Istorïya Lvova u troh tomah*. Tom 2. 1772 – zhovten 1918. Lviv: Tsentr Evropy [in Ukrainian].

Kotlobulatova, I. *Vid golovnoho budinku kadetskoï shkoli z tilnogo boku*. Retrieved from: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=8472> [in Ukrainian].

Korpus Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie: Rzecz informacyjna o celach, ideałach i tradycji Korpusu Kadetów Nr. 1, o nauczaniu i wychowaniu oraz o życiu wewnętrznym / oprac. Ostowski Stanisław. Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr. 1 Marszałka Józefa Piłsudskiego, 1935, 7 [in Poland].

Korpus Kadetów Nr. 1 w dziesiątą rocznicę III-go Powstania Śląskiego. (1951). Lwów: nakładem Korpusu kadetów Nr. 1, 101 [in Poland].

Księga pamiątkowa dwudziestolecia Korpusu Kadetów Nr.1 Marszałka Józefa Piłsudskiego we Lwowie (1918-1938). Część ogólna. (1939). Lwów: nakładem Korpusu Kadetów Nr.1, 16, 57–58 [in Poland].

Lisowski, W. (1982). *Polskie korpusy kadetów 1765–1956. Z dziejów wychowania*, Warszawa [in Poland].

Myczkowski, L. (2007). *Byłem lwowskim kadetem... Palestra. Pismo adwokatury polskiej*. (Vol. 1–2). Warszawa: Naczelna Rada Adwokacka, 391 [in Poland].

Nowiny Lwowskie. (1840, Grudnia 17). *Gazeta Lwowska* [in Poland].

Popiel, A. (2003). *Korpus Kadetów Nr 1: 1918–1939*. Katowice; Warszawa [in Poland].

Przybzliski, M. (2014). *Duszpasterstwo księży diecezjalnych oraz kapelanów wojskowych w latach 1919–1939 na terenie Okręgu Korpusu nr VII*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu [in Poland].

Slobodyanyuk, M. Viyskoviy garnizon Lvova naperedodni I svItovoi viyny. Retrieved from: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0CFcQFjAL&url=http%3A%2F%2Fvijsko.milua.org%2FKuK_Lviv.pdf&ei=IRtXVaHqGMH2sgHLjoHAAQ&usq=AFQjCNGCZRD5H9XB54y17PLCL_pKbry1ug&bvm=bv.93564037,d.bGg [in Ukrainian].

Scheglov, Andriy. *Lvivskiy garnizon u period z 1921 po 1939 rik*. Retrieved from: https://histj.oa.edu.ua/assets/files/full/n26_17/11.pdf [in Ukrainian].

Sprawozdanie szkolne za rok 1927/28. (1928). *Lwów: Korpus kadetów №1 we Lwowie* [in Poland].

Sprawozdanie komitetu przebudowy kaplicy pod wezwaniem św. St. Kostki w Korpusie Kadetów Nr. 1 marszałka Józefa Piłsudskiego z działalności za czas od 5.IV. 1935 r. do 13.XI. 1937 r. (1937). *Lwów* [in Poland].

Juško, E. (2011). *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach miasta Tarnowa i powiatu tarnowskiego w okresie II Rzeczypospolitej. Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*. (18/1), 51–53 [in Poland].

Wodzyński, J., Łodygowski, S. (2001). *Księga pamięci kadetów II Rzeczypospolitej*. Warszawa [in Poland].

Wyjątki ze «Statutu Korpusu Kadetów» (Dz. Rozk. Nr. 33/22) z uwzględnieniem późniejszych zmian. *Polskie Korpusy Kadetów*. (1923). Warszawa: Tow. Przyjaciół Polskich Korpusów Kadetów [in Poland].

110 rokov zakladu vIyskovoYi osvIti u Lvovi. Retrieved from: <http://forum.milua.org/viewtopic.php?t=8201> [in Ukrainian].

Taras Horbachevsky, Mykola Lytvyn, Andriy Shcheglov. Military educational establishments of Lviv in the 19th – the first third of the 20th centuries

The founding and activities of military schools in Lviv during the Austro-Hungarian period are considered, in particular, an attempt was made to review versions of the establishment of a cadet school in the city. Not only the Austrians, but also the Poles, who were interested in organizing the military training in the army, were interested in organizing a military school in Galicia. A large documentary examines the creation of the Cadet Corps in 1921, the educational work of this educational institution with military training in the interwar period of the twentieth century. It has been argued that the educational system of the Corps in Lviv for two decades has used two systems of education-national and state. The educational process combined two components: educational – at the level of the Mathematics and Natural Grammar School and military – at the level of the course of the

school of the infantry infantry. Considering the considerable amount of physical education, the implementation of such a program was possible only under the conditions of creation of a certain system. Officers and caregivers tried to promote good manners among the cadets through daily communication, shared food, and personal behavior. Cadet actions in the days of city celebrations and celebrations were traced.

The relocation and activities of the Corps in Lviv after the First World War were intended to promote the ideas of Polish statehood on the territory of the so-called. Lesser Poland, the education of young people on the traditions of the Polish Army, in particular the Polish legions who fought in Volyn and Galicia during the First World War. At the same time, the cult of the Lviv Eagles and of the «defenders» of Lviv in 1918 was actively promoted. After graduation, most cadets chose the military profession.

Key words: Lviv, Austria-Hungary, Poland, Cadet School, Cadet Corps, educational programs, education, military.